

Sobre la lectura: tècnica i ideologia¹

Títol: Rere les línies. Sobre la lectura contemporània

Tras las líneas. Sobre la lectura contemporánea

Autor: Daniel Cassany

Editorial: Empúries / Anagrama

Tot i que ja havia publicat treballs teòrics i pràctics sobre la didàctica de la llengua, el llibre que va convertir Daniel Cassany en un referent va ser *Descriure escriure*, publicat el 1987. Aquest volum, que partia de la seva tesi de llicenciatura, va servir perquè molts lectors (entre ells l'autor d'aquesta ressenya) es plantegessin seriosament qüestions com ara les diferències principals entre el codi oral i l'escrit, el procés d'adquisició de les competències d'escriptura o la importància de la memorització de les regles gramaticals a l'hora d'escriure un text. Va ser un llibre útil en la mesura que proposava una aproximació sistemàtica al procés de composició, que de vegades encara es planteja d'una manera vaga i més o menys misteriosa. A l'altre plat de la balança, en aquell llibre es trobaven a faltar els antecedents clàssics (la retòrica d'Aristòtil, la poètica d'Horaci, els preceptivistes del Renaixement), que ni tan sols apareixien a la bibliografia final, dedicada de manera quasi exclusiva a obres anglo-saxones i espanyoles, en aquest ordre.

El 1993, Daniel Cassany va publicar *La cuina de l'escriptura*, un manual de redacció que traduïa a receptes pràctiques els ensenyaments teòrics del llibre anterior. De manera clara i amena, facilitava instruccions sobre la

¹ Publicada a *Trípodos. Llenguatge. Pensament. Comunicació*, 19: 235-236. Barcelona, setembre 2006. Revista de la Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna, Universitat Ramon Llull.

construcció de paràgrafs, l'arquitectura de la frase, els nivells de formalitat o la jerarquia de la puntuació. Novament hi trobàvem absències clamoroses, un cert encotillament en els preceptes i, més perillós encara, un divorci explícit entre llengua i literatura. La literatura hi era considerada una mena de parent extravagant —si no subversiu— de la llengua, i per tant era exclosa de l'aprenentatge de l'escriptura. En tot cas, tots dos llibres van ser traduïts al castellà i van tenir una influència innegable en l'ensenyament de l'escriptura, una influència que podríem considerar en gran mesura positiva.

L'últim llibre de Daniel Cassany ha aparegut de manera simultània en català i castellà. Es tracta de *Rere les línies (Tras las líneas)*, subtítulat *Sobre la lectura contemporània*, un recull de treballs prou diversos que s'aproximen a diverses facetes de la lectura. El rerefons del llibre és la convicció de l'autor que l'operació de llegir és cada vegada més difícil i complexa, ja que exigeix una elevada competència tècnica en àmbits canviants.

El perill d'aplegar textos procedents de diferents estudis, articles i projectes de recerca és la manca de coherència. Al costat d'àmbits contemporanis com ara la lectura sobre la pantalla, la lectura en altres idiomes o la lectura de la ciència, Cassany hi ha inclòs el capítol titulat *Llegir la ideologia* on, a partir dels ensenyaments de Michel Foucault, Mark Horkheimer i Paolo Freire, fixa els fonaments que, segons ell, han de guiar tota lectura crítica. És en aquest capítol, ideològic i no tècnic —que potser hauria merescut un llibre a part—, on es fan explícits els tres nivells de lectura: llegir les línies (el significat literal), llegir entre línies (els missatges implícits) i llegir rere les línies (la ideologia de l'autor). Així, Cassany analitza eslògans i eufemismes coneguts de tothom, com ara “Per la pau”, “No a la guerra”, “Aigua per a tots” o “Danys col·laterals”. És en aquestes pàgines on

l'autor, per regla general pragmàtic i gairebé positivista, fa afirmacions tan diguem-ne parisines com la següent: “La llengua no existeix (...) L'única cosa que realment existeix és el discurs”.

Tret d'aquest capítol, la tria s'ajusta a la visió que té Cassany de la lectura com a construcció social que evoluciona de manera històrica. Així, dirigeix la mirada cap a fenòmens tan rabiosament actuals com la fiabilitat de les dades d'Internet o el protocol dels xats i els correus electrònics. Pel que fa als textos que analitza, es troben als antípodes de la literatura: una carta al director (seguida de les interpretacions dels estudiants), els cartells públics de diferents països o el prospecte d'un medicament. És cert que es tracta d'exemples ben reals, si bé no és menys cert que el lector pot acabar fastiguejat després de llegir nou pàgines dedicades a una insulsa carta al director. Tot el que es guanya en realisme es perd en plaer o en estètica, que ve a ser el mateix.

Com a curiositat, Daniel Cassany adverteix que el llibre incorpora tres mentides deliberades, que el lector només podrà identificar si consulta una determinada pàgina web, l'adreça de la qual no és facilitada. Aquesta maniobra lúdica es pot entendre com la insinuació que és necessari l'ajut de la lectura electrònica per completar el missatge del llibre. És l'ocurrència d'un autor que no sempre satisfà les nostres expectatives, però que manté una personalitat acadèmica, un ritme de treball i sobretot un interès per la divulgació que sovint trobem a faltar en els seus col·legues. Els llibres de Cassany continuen contribuint a fixar l'agenda dels estudis aplicats a la llengua en aquest país.

Vicenç Pagès Jordà